

ANNALES

Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies
Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 2

ANNALES

**Anali za istrske in mediteranske študije
Annali di Studi istriani e mediterraneei
Annals for Istrian and Mediterranean Studies**

Series Historia et Sociologia, 29, 2019, 2

ISSN 1408-5348 (Tiskana izd.)
ISSN 2591-1775 (Spletna izd.)

UDK 009

Letnik 29, leto 2019, številka 2

**UREDNIŠKI ODBOR/
COMITATO DI REDAZIONE/
BOARD OF EDITORS:**

Roderick Bailey (UK), Simona Bergoč, Furio Bianco (IT), Alexander Cherkasov (RUS), Lucija Čok, Lovorka Čoralčić (HR), Darko Darovec, Goran Filipi (HR), Devan Jagodic (IT), Vesna Mikolič, Luciano Monzali (IT), Aleksej Kalc, Avgust Lešnik, John Martin (USA), Robert Matijašič (HR), Darja Mihelič, Edward Muir (USA), Vojislav Pavlovič (SRB), Peter Pirker (AUT), Claudio Povalo (IT), Marijan Premovič (ME), Andrej Rahten, Vida Rožac Darovec, Mateja Sedmak, Lenart Škof, Marta Verginella, Špela Verovšek, Tomislav Vignjevič, Paolo Wulzer (IT), Salvator Žitko

**Glavni urednik/Redattore capo/
Editor in chief:**

Darko Darovec

**Odgovorni urednik/Redattore
responsabile/Responsible Editor:**

Salvator Žitko

Uredniki/Redattori/Editors:

Urška Lampe, Gorazd Bajc

**Gostujoča urednica/Editore ospite/
Guest Editor:**

Klara Šumenjak

Prevajalci/Traduttori/Translators:

Petra Berlot (it.)

**Oblikovalec/Progetto grafico/
Graphic design:**

Dušan Podgornik, Darko Darovec

Tisk/Stampa/Print:

Založništvo PADRE d.o.o.

Založnika/Editori/Published by:

Zgodovinsko društvo za južno Primorsko - Koper / *Società storica del Litorale - Capodistria*© / Inštitut IRRIS za raziskave, razvoj in strategije družbe, kulture in okolja / *Institute IRRIS for Research, Development and Strategies of Society, Culture and Environment* / *Istituto IRRIS di ricerca, sviluppo e strategie della società, cultura e ambiente*©

**Sedež uredništva/Sede della redazione/
Address of Editorial Board:**

SI-6000 Koper r/Capodistria, Garibaldijeva/Via Garibaldi 18
e-mail: annaleszdjp@gmail.com, **internet:** <http://www.zdjp.si/>

Redakcija te številke je bila zaključena 30. 6. 2019.

**Sofinancirajo/Supporto finanziario/
Financially supported by:**

Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), Mestna občina Koper, Luka Koper d.d.

Annales - Series Historia et Sociologia izhaja štirikrat letno.

Maloprodajna cena tega zvezka je 11 EUR.

Naklada/Tiratura/Circulation: 300 izvodov/copie/copies

Revija *Annales, Series Historia et Sociologia* je vključena v naslednje podatkovne baze / *La rivista Annales, Series Historia et Sociologia è inserita nei seguenti data base / Articles appearing in this journal are abstracted and indexed in:* Clarivate Analytics (USA); Arts and Humanities Citation Index (A&HCI) in/and Current Contents / Arts & Humanities; IBZ, Internationale Bibliographie der Zeitschriftenliteratur (GER); Sociological Abstracts (USA); Referativnyi Zhurnal Viniti (RUS); European Reference Index for the Humanities and Social Sciences (ERIH PLUS); Elsevier B. V.: SCOPUS (NL).

Vsi članki so v barvni verziji prosto dostopni na spletni strani: <http://www.zdjp.si>.
All articles are freely available in color via website <http://www.zdjp.si>.

VSEBINA / INDICE GENERALE / CONTENTS

- Andrejka Žejn:** Znani in neznani dialektolog Karel Štrekelj 171
Il dialettologo conosciuto e sconosciuto Karel Štrekelj
The (Un)known Dialectologist Karel Štrekelj
- Januška Gostenčnik:** Morphological Alternations in the Local Dialect of Ravnice (SLA T411) from Slavic Comparative Perspective 187
Alternazioni morfonologiche della parlata del luogo di Ravnice (SLA T411) dalla prospettiva comparativa slava
Oblikoglasne premene v krajevnem govoru Ravnic (SLA T411) s primerjalnega slovanskega vidika
- Jožica Škofic:** Ziljsko narečje v Ratečah na Gorenjskem (SLA T008) 203
Il dialetto Zeglano a Rateče nella regione della Gorenjska (SLA T008)
Ziljsko (Gailtal) Dialect at Rateče, Upper Carniola (SLA T008)
- Tjaša Jakop:** Slovenski kraški govor Sovodnj ob Soči 215
La parlata carsica Slovena di Savogna d'Isonzo
The Local Dialect of Sovodnje ob Soči Savogna D'Isonzo) in the Westernmost of the Karst Dialect
- Klara Šumenjak:** 1. in 2. sklanjatev samostalnikov ženskega spola v koprivskem govoru: uporabnost korpusne obdelave podatkov pri oblikoslovni analizi narečnega govora 225
Prima e seconda declinazione dei sostantivi femminile nella parlata di Kopriva sul Carso: l'utilità dell'elaborazione dei dati dai corpora nell'analisi morfologica della parlata dialettale
First and Second Declension of Feminine Nouns in the Dialect of Kopriva na Krasu: Usefulness of the Corpus Approach for Morphological Analysis of Dialects
- Metka Furlan:** Iz Primorske leksike IV 237
Dal lessico del Litorale IV
From Primorska lexis IV
- Anja Zorman & Nives Zudič Antonič:** Intercultural Sensitivity of Teachers 247
Sensibilità interculturale tra gli insegnanti
Medkulturna občutljivost učiteljev
- Nada Poropat Jeletić:** Dijatopijska rasprostranjenost recepcije kodnoga preključivanja u Istri 259
Stratificazione diatopica della ricezione della commutazione di codice in Istria
Diatopic Stratification of the Code-Switching Reception in Istria

Pavel Jamnik & Bruno Blažina: Po več kot sto letih odkrita prava Ločka jama (nad vasjo Podpeč na Kraškem robu) ..... 273 <i>Dopo oltre cent'anni scoperta la vera Ločka jama (sopra il villaggio Popecchio sul ciglione carsico)</i> <i>The Real Ločka Cave Discovered After More Than Hundred Years (Above the Village Podpeč on the Karst Rim)</i>	Danijel Baturina: The Struggles of Shaping Social Innovation Environment in Croatia ..... 323 <i>La lotta della formazione dell'ambiente di innovazione sociale in Croazia</i> <i>Prizadevanja za oblikovanje družbeno inovacijskega okolja na Hrvaškem</i>
Marija V. Kocić & Nikola R. Samardžić: Dve strane jednog napada: otmica britanskog trgovačkog broda Adventure 1718. godine ..... 293 <i>Due lati di un attacco: il rapimento della nave mercantile britannica Adventure nell'anno 1718</i> <i>Dve plati enega napada: ugrabitev britanske trgovske ladje Adventure leta 1718</i>	Kazalo k slikam na ovitku ..... 335 <i>Indice delle foto di copertina</i> ..... 335 <i>Index to images on the cover</i> 335
Cezar Morar, Gyula Nagy, Mircea Dulca, Lajos Boros & Kateryna Sehida: Aspects Regarding the Military Cultural-Historical Heritage in the City Of Oradea (Romania) ..... 303 <i>Aspetti relativi al patrimonio militare culturale-storico nella città di Oradea (Romania)</i> <i>Vidiki vojaške kulturno-zgodovinske dediščine v mestu Oradea (Romunija)</i>	Navodila avtorjem ..... 337 <i>Istruzioni per gli autori</i> ..... 339 <i>Instructions to Authors</i> 341

ZNANI IN NEZNANI DIALEKTOLOG KAREL ŠTREKELJ

*Andrejka ŽEJN*ZRC SAZU Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenija
e-mail: andrejka.zejn@zrc-sazu.si

IZVLEČEK

V članku predstavljamo dialektološke raziskave Karla Štreklja, njegove poglede na metodologijo teh raziskav ter njegove načrte na tem področju. Pregled poleg Štrekljevih redkih objav upošteva tudi razne arhivske vire, ki pričajo o njegovem neobjavljenem delu in načrtih. Čeprav je Štrekelj objavil samo en članek o domačem srednjekraškem narečju takoj po habilitaciji, drugi pa je bil objavljen le delno posthumno, se je z vprašanji slovenske dialektologije ukvarjal praktično vse do smrti, večina njegovih razprav in obravnav pa danes velja za izgubljeno.

Ključne besede: Karel Štrekelj, kraško narečje, fonologija, morfologija, zgodovina dialektologije

IL DIALETTOLOGO CONOSCIUTO E SCONOSCIUTO KAREL ŠTREKELJ

SINTESI

In questo articolo vengono presentate le ricerche di Karel Štrekelj in ambito della dialettologia, nonché le sue considerazioni sulla metodologia usata in tali ricerche e i suoi progetti. Il saggio non si basa solamente sulle poche ricerche di Štrekelj che vennero pubblicate ma attinge anche dal materiale d'archivio a testimonianza delle ricerche che non furono mai pubblicate e dei suoi numerosi progetti. Sebbene subito dopo aver ottenuto l'abilitazione avesse pubblicato un solo articolo sul dialetto del Carso centrale, parlato da lui stesso, e nonostante un altro suo articolo fosse stato pubblicato postumo solo parzialmente, Štrekelj si dedicò a questioni inerenti alla dialettologia della lingua slovena praticamente fino alla sua morte. Oggi la maggior parte dei suoi trattati e saggi è data per persa.

Parole chiave: Karel Štrekelj, dialetto carsico, fonologia, morfologia, storia della dialettologia

UVOD

Karel Štrekelj je danes verjetno najbolj znan kot profesor na graški slavistiki in urednik monumentalne zbirke slovenskih ljudskih pesmi (Štrekelj, 1895–1923), ki so ji kot metodološko dovršenemu znanstvenemu delu ves čas izražali priznanje ugledni evropski slavisti (med njimi Jagić, Jireček, Brückner, Pastrnek, Iljinski), medtem ko je v Ljubljani bolj ali manj z nekaj izjemami njegovo delo naletelo na nasprotovanje in cenzuro (Kropej, 2001, 71). Štrekelj ima v zgodovini slovenskega znanstvenega etnološkega raziskovanja nedvomno tudi širše zasluge, ki so že bile predmet obravnav,¹ prav tako je bilo ob knjižni objavi njegovih graških literarnozgodovinskih predavanj v slovenskem jeziku (prim. Štrekelj, 2012–2014) ponovno ovrednoteno njegovo delo na tem področju. Njegove dialektološke raziskave pa so bile doslej obravnavane in ovrednotene le parcialno, najpogosteje v okviru zgodovinskih pregledov razvoja slovenske dialektologije (prim. Orožen, 1986; Toporišič, 1987) in razvoja obravnave oblikoslovja v slovenskih narečjih (prim. Orožen, 1994; Orožen, 1999).

Štrekelj je doktoriral na dunajski slovanski filologiji, smeri dunajske filozofske fakultete, od koder je izšla večina prvih rednih profesorjev ljubljanske univerze, ustanovljene po prvi svetovni vojni. Pogled na Štrekljevo znanstveno kariero v luči njegovega študija na Dunaju² je izpostavil potrebo po podrobnejši analizi njegovega pristopa k dialektološkimi vprašanjem in pokazal na obseg njegovega dela ter načrtov, ki bistveno prestopajo obseg objav. V članku bomo po različnih virih, zlasti arhivski dokumentaciji ter objavljeni in neobjavljeni korespondenci, poskušali slediti načrtom, nastajanju, metodologiji in sprejemu Štrekljevih dialektoloških raziskav ter ugotavljali, kakšni so bili njegovi neuresničeni načrti v slovenski dialektologiji, ki se je začela sistematično razvijati šele v prvi polovici 20. stoletja, vendar vsekakor ne brez osnov, ki jih je postavljala tudi Karel Štrekelj.

KRATEK ORIS ŽIVLJENJA

Karel Štrekelj se je rodil v Gorjanskem na Krasu 24. februarja leta 1859, od 1876 do 1870 je obiskoval normalno v Gorici, nato goriško gimnazijo, kjer je leta 1878 maturiral. Na dunajsko univerzo se je vpisal v zimskem semestru leta 1879 in tam študiral slovansko in klasično filologijo ter primerjalno jezikoslov-

je. Na slovanski filologiji sta ga zanimali zlasti slovanska in slovenska dialektologija (UAW-PH RA 307, 1883.07.28). Še istega leta je bil izvoljen za tajnika Slovenskega literarnega društva na Dunaju. Študij je končal s promocijo leta 1884. Leta 1885 je postal domači učitelj družine Mannsfeld-Collored, s katero se je čez poletje 1885 preselil na Češko. Avgusta 1886 je na dunajski univerzi pridobil naziv privatnega docenta, po habilitaciji je predaval na dunajski univerzi od zimskega semestra 1886/87 in vse do 1896/97. Januarja 1890 je postal urednik slovenske izdaje državnega zakonika na Dunaju, bil je tudi sodelavec pri Miklošičevem primerjalnem slovarju. Leta 1886 se je začelo njegovo delo pri izdajanju slovenskih narodnih pesmi. 4. 9. 1896 je bil s cesarskim sklepom imenovan za izrednega profesorja slovanskih jezikov s posebnim oziranjem na slovenski jezik in književnost na univerzi v Gradcu. Službo je nastopil 1. 4. 1897, predaval je od zimskega semestra 1897/98 do smrti leta 1912. Leta 1905 je bil imenovan za vodjo Odbora za nabiranje slovenskih narodnih pesmi, ki je bil zadolžen za slovenski del zbirke *Narodne pesmi v Avstriji*. Oktobra 1905 je postal član izpitne komisije za srednje šole, leta 1908 je bil imenovan za rednega profesorja, leta 1910 pa je postal eden od urednikov Jagičevega *Archiva für slavische Philologie*. Od leta 1900 je bil dopisni član Društva Češkoslovaškega narodopisnega muzeja, od 1902 častni član imperatorske akademije znanosti v Sankt Peterburgu in od leta 1910 dopisni član Kraljevske akademije v Beogradu. Umril je leta 1912 v Gradcu.

ISKANJE METODOLOŠKEGA OKVIRA RAZISKAV
MATERNEGA KRAŠKEGA NAREČJA IN NAČRTI
RAZISKAV SLOVENSКИH NAREČIJ

V že navajani avtobiografiji Štrekelj piše, da so ga pri iskanju ustreznega metodološkega pristopa k obravnavi lastnega narečja intenzivno zaposlovala tri področja: primerjalna slovanska slovnica, o kateri se je največ lahko poučil na Miklošičevih predavanjih in iz njegove *Primerjalne slovnice slovanskih jezikov*, zlasti pa najnovejši razvoj fonetike in vprašanje obravnave akcenta (UAW-PH RA 307, 1883.07.28). V tem iskanju je našel le delno ustrezna izhodišča v izobrazbi, ki so mu jo nudila predavanja na slovanski in klasični filologiji ter primerjalnem jezikoslovju, v dotedanjih dialektoloških in akcentoloških raziska-

1 Pri Štrekljevi biografiji in bibliografiji ne moremo mimo izčrpne monografije *Karel Štrekelj: Iz vrelcev besedne ustvarjalnosti* (prim. Kropej, 2001), ki prinaša kronološki pregled Štrekljeve življenjske, izobrazbene in profesionalne poti ter se osredotoča na kritični pretres njegovih nazorov s stališča začetkov razvoja slovenske etnologije kot znanosti in na pomen njegovega etnološkega dela (o folklorističnem portretu Štreklja prim. še Stanonik, 2012, 359–417), navaja pa tudi bistvene podatke o njegovem dialektološkem in literarnozgodovinskem delu. Še prej je bilo Štrekljevo življenje in delo natančno popisano v *Slovenskem biografskem leksikonu* (prim. Kranjec, 1971) in *Primorskem slovenskem biografskem leksikonu* (prim. Matičetov, 1989).

2 Štrekelj je bil eden od vrste intelektualcev, katerih vloga in pomen sta bila analizirana v okviru interdisciplinarnega projekta *Zgodovina doktorskih disertacij slovenskih kandidatov v Avstro-Ogrski monarhiji (1872–1918)*. Projekt obravnava študente s slovenskega etničnega ozemlja, ki so v drugi polovici 19. in na začetku 20. stoletja študirali na Dunaju, v Gradcu in v Pragi in promovirali na filozofski fakulteti teh univerz. Projekt financira Agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (J7-7276 (B)), vodja projekta je dr. Tone Smolej.

vah slovenskega jezika in drugih slovanskih jezikov, oboje pa je nadgrajeval v pisemskih razpravah z Baudouinom de Courtenayjem,³ čigar stiki tako s Karlom Štrekljem kot tudi z Vatroslavom Oblakom so z metodološkega in teoretičnega vidika vplivali na nadaljnji razvoj slovenske sinhronne in zgodovinske dialektologije (Kenda-Jež, 2017, 192). Že v prvem semestru študija na Dunaju leta 1879 je Štrekelj v iskanju sodobnih pristopov k obravnavi fonetike vpisal predavanje o fiziologiji glasu in govora pri Ernstu Wilhelmu Brückeju (Kropej, 2002, 14), fiziologu na področju medicinske znanosti. Brücke je zasnoval splošno veljaven sistem glasov na podlagi njihove fiziologije in fonetično transkripcijo za zapis glasov kateregakoli jezika ter tako ključno prispeval k skokovitemu razvoju fonetike (Jankowsky, 1999, 242).⁴ Po Brückeju je Štrekelj povzel stališče, da je pogoj za natančen opis dialekta podroben in pravilen opis fiziologije glasov, tj. razmerja med glasom in njegovo tvorbo z govornimi organi (UAW-PH RA 307, 1883.07.28). Novembra 1880, v začetku drugega semestra študija,⁵ se je Štrekelj glede dialektoloških vprašanj prvič v pismu obrnil na Baudouina de Courtenayja, saj je želel pred zbiranjem gradiva med prazniki že zasnovati ustrezno narečjeslovno metodo, za katero v delih svojega dunajskega profesorja Frana Miklošiča ni mogel najti ustrezne osnove (Lenček, 1985, 73). Baudouin de Courtenay mu je že v prvem odgovoru konec leta 1880 posredoval svoje razprave, med njimi razpravi o fonetiki rezijanskega narečja in bohinjsko-posavskem govoru, vendar ga je obenem opozoril, da bo ustrezna narečjeslovna metoda, po kateri naj se zgleduje, uporabljena v njegovem prihodnjem narečjeslovnem članku (Lenček, 1985, 86–87).⁶ V nadaljnjih pismih sta Štrekelj in Baudouin de Courtenay pretresala dotedanje narečjeslovne razprave, ki jih je Štrekelj navedel tudi ob vlogi za opravljanje strogih izpitov: poleg Baudouin de Courtenayjevih obravnav rezijanščine in bohinjsko-posavskega govora še Klodičev prispevek o narečju beneških Slovencev, Valentejevo razpravo o rezijanščini, Scheiniggovo obravnavo rožanskega narečja ter Valjavčev opis govora Preddvora na Gorenjskem.⁷

Štrekelj in Baudouin de Courtenay sta v korespondenci načela tudi vprašanje slovenskega naglasa in ustreznih znamenj za zapisovanje v slovenščini (Lenček, 1985, 74–75), kar je Štreklju vseskozi predsta-

Slika 1: Karel Štrekelj (1859–1912) (Wikimedia Commons).

vljalo največ težav (Lenček, 1985, 79). Medtem ko je Štrekelj v avtobiografiji zgolj našteval avtorje akcentoloških študij, ki jih je preučeval (Svetec, Žepič, Valjavec, Škrabec, Miklošič, Brandt, Šuman), in poudaril, da je študiral tudi srbski naglas, je v korespondenci z Baudouinom de Courtenayjem razpravljal zlasti o delu Stanislava Škrabca in Matije Valjavca ter previdno zavračal nekatere Miklošičeve nazore (Lenček, 1985, 74).

V prvi polovici leta 1881, še v času drugega semestra študija, je Štrekelj v »nekem tukajšnjem dijaškem društvu«⁸ že predstavil prvo verzijo razprave o vokalizmu gorjanskega narečja. Po prvi javni predstavitvi je

3 Z Janom Baudouinom de Courtenayjem se je Štrekelj prvič srečal v Gorici, ko je bil dvanajstletni dijak (Baudouin de Courtenay, 1887, 603) in je že »vestno in natančno« zapisoval domače narečje (Lenček, 1985, 86).

4 Za slovanske jezike Avstro-Ogrske mu je pomoč nudil Franc Miklošič (Jankowsky, 1999, 246).

5 Med prvim in drugim semestrom je Štrekelj opravil obvezno služenje vojaškega roka.

6 Skoraj zagotovo gre za razpravo *Der Dialekt von Cirkno (Kirchheim)* (prim. Baudouin de Courtenay, 1884, 1885), v kateri je uporabil metodološko inovativno sinhrono izhodišče obravnave.

7 Štrekelj nikjer v ohranjeni dokumentaciji ne omenja razprave Sreznjevskega, mentorja Baudouina de Courtenayja, *O narečjih slavjanskih* iz prve polovice 19. stoletja, ki danes velja za prvo znanstveno dialektološko razpravo, ter Jarnikove razprave *Obraz slovenskega narečja na Koroškem* iz leta 1842.

8 Gre za Slovensko literarno društvo, o katerem je Štrekelj kot njegov prvi tajnik poročal v *Slovenskem narodu* takoj po ustanovitvi leta 1879 (prim. Štrekelj, 1879).

bil do razprave zelo kritičen in je ponovno ugotavljal, da se mora še ustrezno teoretično in metodološko podkovati (Lenček, 1985, 78–79). Posledično se je ponovno začel intenzivneje ukvarjati z vprašanji fonetike. V tretjem semestru je še drugič vpisal predavanje o fiziologiji glasu in govora pri Brückeju (Kropej, 2002, 17) in začel preučevati teorijo Eduarda Sieversa, klasičnega in germanskega filologa ter enega od utemeljiteljev neogramatike, ki je tudi na temelju Brückejevih prelomnih raziskav leta 1876 objavil delo *Grundzüge der Lautphysiologie zur Einführung in das Studium der Lautlehre der indogermanischen Sprachen* (Jankowsky, 1999, 248). Štrekelj je Sieversovo delo označil kot dokaz o velikem napredku fonologije kot znanosti in po njem povzel, da mora raziskovalcu narečja izhodišče za raziskave drugih narečij nuditi raziskava maternega narečja (UAW-PH RA 307, 1883.07.28). Tudi v pismu Baudouinu de Courtenayju je Štrekelj citiral odlomek iz Sieversovega dela, iz druge izdaje *Indoevropske slovnice* iz leta 1881, v katerem je izpostavljen pomen fonoloških raziskav kot izhodiščnih v proučevanju maternega jezika in nato bližnjih ter vedno bolj oddaljenih jezikov in narečij:

Den Ausgangpunkt für alle weiteren Studien muss dabei jedem Beobachter die ihm von Jugend auf geläufige Mundart bilden. Zu dieser Selbstbeobachtung soll zunächst die gegenwärtige Schrift eine Anleitung geben. Ist man mit Berücksichtigung der in ihr vorgezeichneten Gesichtspunkte zu völliger Klarheit über alle lautlichen Erscheinungen der eigenen Mundart gekommen, so gehe man zum Studium erst näher liegender, dann allmählig auch zu dem der ferner liegenden Sprachen und Mundarten über. (Lenček, 1985, 78)

Citat razkriva, da je Štrekelj že med študijem načrtoval obravnavo vseh slovenskih narečij. Ustrezna znanstvena obravnavo domačega narečja mu je bila toliko bolj pomembna kot izhodišče za opis ostalih. Ob teh načrtih se je zavedal obsežnosti dela in takratne metodološke neizdelanosti slovenskih dialektoloških raziskav. Njegovo zanimanje za vsa slovenska narečja potrjuje tudi odlomek o načrtih v času študija iz avtobiografije, ki jo je priložil vlogi za prevajalca državnega zakonika:

Tega istega leta [1881, opomba A. Ž.] se lotim tudi slovenske dijalektologije, da kolikor se dá na-

tančno spoznam živ [poudarjeno v izvorniku] slovenski jezik. Za to imam na Dunaju prilike dovolj, ker so se tukaj zbirali ljudje iz različnih krajev slovenskih dežel. (NUK-Ms 1452/I)

DISERTACIJA TER OBRAVNAVA MORFOLOGIJE NAREČJA

Avgusta 1882 je Štrekelj na Krasu ponovno zbiral gradivo in načrtoval fonološko razpravo za disertacijo ter tudi že morfološko obravnavo narečja (Lenček, 1985, 79). Čez slabo leto, 28. julija 1883, je na dunajsko univerzo predložil disertacijo z naslovom *Phonologie des Görzer Mittelkarstidialektes in ihren Grundzügen dargestellt*. Fran Miklošič, glavni referent ob Štrekljevem rigorozu, naj bi bil z disertacijo »popolnoma zadovoljen« (Lenček, 1985, 81). Promoviral je poleti 1884. Naslednje leto je med opravljanjem službe domačega učitelja na Češkem našel čas za ponovno dopolnjevanje in preurejanje svoje »tolikrat pričete in tolikrat preosnovane razprave o našem narečju« (Lenček, 1985, 81). Ko je bil na Češkem, je od Baudouina de Courtenayja prejel njegovo prvo razpravo o cerkljanskem narečju (Lenček, 1985, 81), objavljeno leta 1884 (prim. Baudouin de Courtenay, 1884).

Z Miklošičem naj bi se Štrekelj dogovoril za objavo dodelane fonologije v spisih dunajske akademije, vendar je razprava postala preobsežna za en članek, zato je načrtoval razpravo v več poglavjih: prvi del bi obravnaval morfološke posebnosti s posebnim ozirom na naglaševanje, drugi del fonološke posebnosti in tretji del skladenjske in leksikalne posebnosti (Lenček, 1985, 81). Celotno razpravo je še konec leta 1885 nameraval predložiti kot habilitacijsko razpravo (Lenček, 1985, 81), 15. maja 1886 pa je vlogi za podelitev *venia legendi* kot dve od treh⁹ razprav predložil le močno predelano doktorsko disertacijo o fonologiji srednjekraškega narečja ter obravnavo morfološke in akcenta (Kropej, 2001, 29).¹⁰

Z datumom 10. junij 1886 je datirana kratka Miklošičeva ocena vseh treh Štrekljevih razprav, ki so jo podpisali vsi člani komisije za habilitacijo, poleg Miklošiča še Friedrich Müller, profesor sanskrta in primerjalnega jezikoslovja ter utemeljitelj t. i. jezikovne etnografije, in germanist Richard Heinzel.¹¹ V oceni Miklošič za razpravo o morfološki ugotavlja ustrezno metodologijo, izpostavlja asimilacijo v narečju in številne na naglasu utemeljene analogije v oblikah, za fonološko razpravo navaja, da avtor predstavlja glasove svojega narečja s stališča sodobne slovenščine,

9 Tretja razprava se ukvarja s prispevki k slovanski etimologiji, nastala je med bivanjem na Češkem (NUK-Ms 1452/I).

10 Prim. še zapis v Štrekljevi vlogi za habilitacijo, ki je del *Dokumentacije ob Štrekljevi habilitaciji*. Uporabljeno gradivo, kopije in prepise dokumentacije ob Štrekljevi habilitaciji, ki jih je posredoval dr. Pavel Zdovc, hrani ZRC SAZU Inštitut za slovensko narodopisje. Za dostop do gradiva se najlepše zahvaljujem dr. Moniki Kropej Telban.

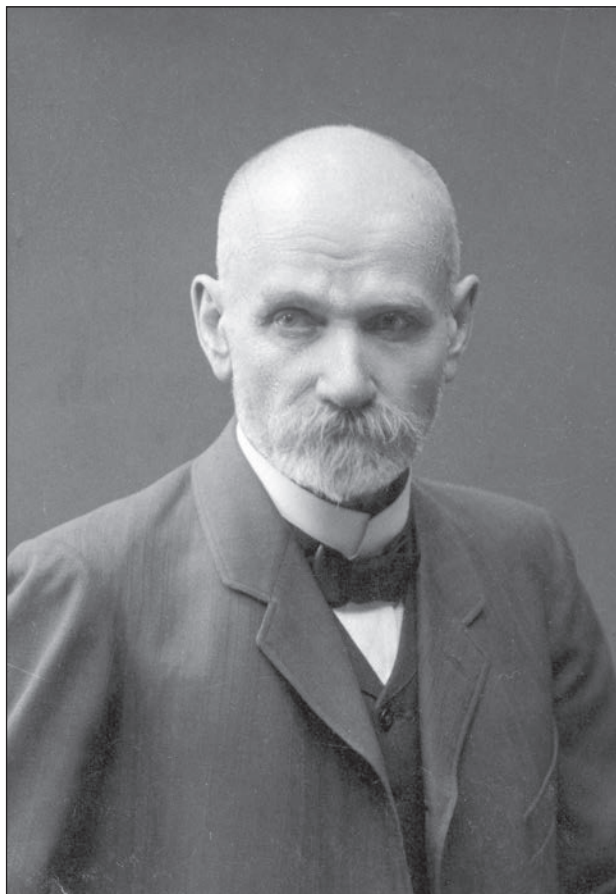
11 Richard Heinzel se je rodil leta 1938 v Kopru. V njegovih biografijah najdemo podatek, da je bila njegova mati Prusinja, oče pa gimnazijski prefekt v Kopru in Gorici. Po očetovi zgodnji smrti se je preselil v Maribor, kjer je začel obiskovati gimnazijo, in se še kot dijak preselil na Dunaj (Jellinek, 1905, 506).

in jo opredeli kot ustrezno, tretjo razpravo na kratko povzame kot obravnavo izposojenk in njihovih razlag. V sklepu ugotavlja, da je goriško narečje vredno raziskovati, saj zanj niso značilne le germanske, temveč tudi romanske (furlanske in italijanske) izposojenke. Dela Karla Štreklja označi kot razširitev slovanskih jezikoslovnih raziskav.¹² Očitno je Miklošič kljub temu, da se je Štrekelj oddaljil od njegove metodologije, priznal vrednost Štrekljevih raziskavam.

ODZIVI NA OBJAVLJENO MORFOLOGIJO SREDNJEKRAŠKEGA NAREČJA

Kot je napovedal Štrekelj v vlogi za habilitacijo, je bila razprava o morfologiji srednjekraškega narečja, v kateri je največ gradiva iz Komna, Gorjanskega in sosednjih vasi, objavljena še isto leto (prim. Štrekelj, 1886), naslednje leto je bila ponatisnjena kot separat (prim. Štrekelj, 1887). Gre za prvo izčrpno analitično, sinhrono naravnano oblikoslovno monografijo pregibnih besednih vrst, ki temelji na trdnih fonoloških podstavah in upošteva pomen naglasa pri obravnavi oblikoslovne ravnine (Orožen, 1999, 110–115). Razprava obravnava morfologijo in naglas, med ponazarjalnim gradivom enakovredno navaja izposojenke in neprevzete besede, način zapisa fonemov pa je utemeljen tudi v razmerju do Brückejevih in Sieversovih opredelitev.

Štrekelj je Baudouinu de Courtenayju januarja 1887 poslal dva separata članka o morfologiji goriškega srednjekraškega narečja in ga zaprosil za oceno v katerem od filoloških časopisov (Lenček, 1985, 82). Prvo oceno Štrekljeve razprave o morfologiji in naglasu pa je leta 1887 v nadaljevanjih v *Ljubljanskem zvonu* objavil Vatroslav Oblak (prim. Oblak, 1887a).¹³ Na Oblakovo oceno v *Ljubljanskem zvonu* se je Štrekelj odzval v pismu Baudouinu de Courtenayju septembra 1887, ko je o njej zapisal, da je »jako stvarna in poučna«, vendar se v vsem z njo ne more strinjati. Ugotavlja, da imata z Oblakom različen pristop k razlagi narečnih pojavov. (Lenček, 1985, 83) Ista Oblakova ocena je bila objavljena tudi v nemščini v *Archivu für slawische Philologie* (prim. Oblak, 1887b). Oblak je v uvodu izpostavil razpravo kot dragocen prispevek k leksikologiji ter pohvalil obseg in zanesljivost gradiva. Na sledečih straneh je povzel zanimivejše pojave in jih primerjal s pojavi v drugih dialektih. Zadnja polovica je namenjena obširnim razlagam pojavov z vključitvijo zgodovinskega in narečnega gradiva. Kljub očitanim pomanjkljivostim je Oblak oceno sklenil s pozitivnim tonom, saj naj bi razpravo bral z velikim zanimanjem in željno pričakoval nadaljevanje, v katerem bo »z

Slika 2: Jan Niecisław Baudouin de Courtenay (1845–1929) (Wikimedia Commons).

isto vestnostjo« podano glasovje.

Na Oblakovo oceno moramo – kot je ugotavljal tudi Štrekelj v pismu Baudouinu de Courtenayju –, pogledati s stališča različnih metodologij, pristopov k obravnavi narečnega gradiva. Vsekakor je Oblak kot utemeljitelj slovenskega zgodovinskega oblikoslovja in slovenske zgodovinske dialektologije v svoji oceni izhajal s historičnega stališča, medtem ko je Štrekelj upošteval najnovejše razvoje v fonetiki in Baudouin de Courtenayjevo sinhrono metodo. Čeprav je bila Oblakova ocena v *Ljubljanskem zvonu* objavljena v rubriki Književna poročila in v *Archivu für slawische Philologie* v kritičnem delu, gre dejansko za Oblakovo prvo razpravo o slovenščini, izhodišče za eno njegovih pomembnejših razprav o zgodovini samostalniških sklanjatev v slovenščini (prim. Oblak, 1888–1890), v kateri je uporabljal tako Baudouin de Courtenayjevo kot Štrekljevo gradivo (Kenda-Jež, 1998, 148). Tudi sam Oblak je oce-

¹² Iz kopije Miklošičeve ocene iz *Dokumentacije ob Štrekljevi habilitaciji*.

¹³ Oblak je bil v času objave kritike študent prvega semestra na dunajski slovanski filologiji, vendar pa je že od dijaških let z Baudouinom de Courtenayjem razpravljal o jezikovnih in metodoloških vprašanjih, bil na tekočem z aktualnimi jezikoslovnimi in zlasti fonetičnimi raziskavami ter se zanimal zlasti za zgodovinski razvoj oblik v slovenskem jeziku (Murko 1899, 155; Orožen, 1999, 114).

no Štrekljeve monografije imel za razpravo, na kateri temelji njegov članek o samostalniški sklanjatvi, kar potrjuje odlomek iz Oblakovega pisma Baudouin de Courtenayju junija 1887:

Spis bo na isti način osnovan, kakor razprava o -am (datpl.) v oceni Štrekelj. knjige, samo mnogo bolj obširno in mnogo več gradiva in primerov od konca XIV–XVIII st. (Baudouin de Courtenay & Oblak, 1992, 198)

Štrekelj je imel septembra 1887 za objavo pripravljen tudi fonološki del razprave. Podporo in odobravanje za objavo fonologije je že dobil pri Miklošiču, morfologijo pa je načrtno izdal prej, ker se je želel v fonologiji naslanjati na morfologijo, v kateri je obravnaval tudi naglas. Pred objavo fonologije srednjekraškega narečja je želel počakati na Baudouin de Courtenayjevo oceno morfologije (Lenček, 1985, 82–83). Ta je izšla v *Archivu für slavische Philologie* (prim. Baudouin de Courtenay, 1887) neposredno pred oceno Vatroslava Oblaka,¹⁴ vendar Štreklju ni bila najbolj naklonjena. V uvodu je avtorja razprave sicer pohvalil za izbiro teme in upoštevanje akcenta, na kratko povzel členitev in vsebino, nadaljeval pa z obsežno kritiko nedoslednosti načela, po katerem je razporejena obravnava znotraj besednih vrst. Očital mu je napake pri opisu izgovorjave glasov, nejasno, celo neustrezno izražanje in neustrezno terminologijo, napačne razlage izvora oz. nastanka končnic, premajhno upoštevanje zgodovine razvoja jezikovnih pojavov. Za vse te očitke je navajal številne primere iz razprave in podajal svoje razlage. V le dveh vrsticah je razpravo pohvalil zaradi velike količine ter skrbnega urejanja in klasifikacije gradiva. Na zadnjih dveh straneh se je kritiki izognil in povzel zanimivejše pojave iz narečja. Oceno je sklenil z ugotovitvijo, da razprava sicer ne spada k znanstvenim dosežkom prvega ranga, pohvalil pa je ravno metodologijo razprave. Baudouin de Courtenay je Štreklju po objavi ocene v *Archivu für slavische Philologie* pisal, da upa,

da mu ne zameri, če je bil v svoji oceni ponekod tudi bolj oster, in da bosta kljub temu še ostala prijatelja (Lenček, 1985, 94).

PREDELAVE IN DODELAVE FONOLOGIJE TER DELNA POSTHUMNA OBJAVA LETA 1913

Štrekelj po objavi obeh ocen v *Archivu für slavische Philologie* Baudouinu de Courtenayju svojega dialektološkega dela ali načrtov v ohranjeni korespondenci ni več omenjal. Objavo fonologije pa je še vedno imel v načrtu, o čemer je Baudouinu de Courtenayju poročal Vatroslav Oblak konec leta 1890: »Kakor sem pozvedel, hoče Štrekelj v kratkem objaviti fonetiko kraško-goriškega narečja.« (Baudouin de Courtenay & Oblak, 1992, 211) Oblak je Štreklja v pismih¹⁵ tudi sam nagoval, naj objavi fonologijo, ki si jo je očitno izposodil¹⁶ za svoje študije: »S tem delom bi – kakor sem se prepričal – mnogo koristili slovan. dialektologiji še več pa naši leksikografiji.« (SI_PAM/1632/001/00049, pismo 28. 6. 1890)

Štrekelj sam fonologije ni objavil. Sklepali bi lahko, da je k opustitvi Štrekljevih načrtov za objavo fonologije goriškega srednjekraškega narečja pripomogla zlasti ocena Baudouina de Courtenayja, s katero je nekako pogojeval objavo, potencirana z lastno Štrekljevo že večletno negotovostjo glede ustrezne metodologije razprave.

O nadaljnji usodi Štrekljeve fonološke razprave je znano, da se je v njegovi rokopisni zapuščini ohranila tudi razprava o fonologiji srednjekraškega narečja. Leta 1913, leto po Štrekljevi smrti, je bil del razprave, ki naj bi bil končan že pred časom (prim. Štrekelj, 1913, 130), objavljen v *Archivu für slavische Philologie* pod naslovom *Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes. Erster Teil: Vocalismus* (prim. Štrekelj, 1913). Da gre le za del daljše razprave, poleg uredniške opombe pod črto potrjujejo tudi napovedi podrobnejše obravnave pojava na drugem mestu. Fonološka obravnava v članku je omejena na vokal *a*, v njem je opis fonologije po obsegu skoraj enakovredno nadgrajen še z drugimi

14 Ker je Oblak želel s svojim delom doseči širši krog slovanskih filologov, kot jih je lahko z objavo v *Ljubljanskem zvonu*, je svojo oceno Štrekljeve razprave »s *historičnega stališča*« aprila 1887 ponudil Baudouinu de Courtenayju za objavo v poljski reviji *Prace filologiczne* (Murko, 1899, 171; Lenček, 1992, 196). Baudouin de Courtenay je nato Oblakovo oceno poslal Jagiću (Jakopin, 1998, 55), ki je želel za objavo v *Archivu für slavische Philologie* pripravljeno Baudouin de Courtenayjevo oceno, za katero ga je tudi sam zaprosil (Baudouin de Courtenay & Oblak, 1992, 197). Jagić se je odločil, da Oblakovo oceno v nemščini objavi v *Archivu für slavische Philologie* kot dopolnilo Baudouin de Courtenayjeve ocene, ki je obravnavala bolj glasoslovna vprašanja, medtem ko je bila Oblakova pisana z jezikovnozgodovinskega stališča (Murko, 1899, 171–172).

15 Korespondenca med Oblakom in Štrekljem, ki jo hrani Pokrajinski arhiv Maribor, zajema obdobje 11. 11. 1889 do 1892 oz. 1898 (zadnje ohranjeno pismo v arhivu je iz leta 1892, iz popisa gradiva pa izhaja, da je bilo v arhivu še pismo iz leta 1898), prim. SI_PAM/1632/001/00049. V tem obdobju je Štrekelj kot privatni docent predaval na Dunaju (1886/87–1896/97), Oblak pa je bil študent višjih letnikov in je obiskoval tri Štrekljeva predavanja: o slovanski ljudski pesmi (1887/88), o srbskih pisnih spomenikih in ruski ljudski epiki (1889/90). Najverjetneje sta se seznanila že kmalu po Oblakovem prihodu na Dunaj 6. 10. 1886 (Baudouin de Courtenay & Oblak, 1992, 195), saj je Oblak Baudouinu de Courtenayju o svojem pogovoru s Štrekljem pisal že leta 1887 (prim. Baudouin de Courtenay & Oblak, 1992, 197).

16 Oblak v več pismih piše o »manuskriptu«, ki si ga je sposodil od Štreklja, da je iz njega črpal gradivo za svoje raziskave, in mu ga je nazadnje tudi vrnil. Zagotovo v tej zvezi ne govori o objavljeni Štrekljevi morfologiji, saj se nanjo sklicuje neposredno: »*Iskal sem tudi v Morphol. besedo plamen, toda vedno pri konson. sklanjatvi (n-deb.)*, v *manuskriptu pa na različnih mestih*« (SI_PAM/1632/001/00017, pismo 1. 7. 1890).

analizami, v katerih prepoznamo teme, ki jim je Štrekelj posvečal interes v svojih nadaljnjih jezikoslovnih (romanske in germanske izposojenke, etimologije) in etnoloških raziskavah.¹⁷ Posamezna mesta v objavljeni razpravi o fonologiji potrjujejo ugotovitve, da je obstajalo več verzij besedila¹⁸ in da je Štrekelj besedilo dopolnjeval še v letih po doktoratu.¹⁹ Preostali del razprave naj bi s pomočjo Štrekljevega nekdanjega študenta Antona Breznika, ki je že v tej objavi podal nekaj opomb, objavili v prihodnje (Štrekelj, 1913, 130–131). Ti načrti se niso uresničili, danes pa ta del Štrekljeve zapuščine velja za izgubljen.

RAZPRAVA O CERKLJANSKEM NAREČJU

Januarja 1887, ko sta si Štrekelj in Baudouin de Courtenay še izmenjavala poglede na dialektologijo, je Štrekelj predlagal, da napiše oceno Baudouin de Courtenayjeve razprave o cerkljanskem narečju, saj je s pomočjo enega od njegovih informantov, Janeza Jereba, opazil nekatera neskladja (Lenček, 1985, 83; Kenda-Jež, 1898, 145). Baudouin de Courtenay se je s tem Štrekljevim predlogom strinjal (Lenček, 1985, 94). Baudouin de Courtenayjevo razpravo o cerkljanskem narečju je Štrekelj označil kot »*nezanesljiv[o] in pogrešn[o]*« (NUK-Ms 1452/I), zato je kasneje načrtoval obravnavo morfologije cerkljanskega narečja, za kar bi tudi zbiral in preverjal gradivo na terenu (Lenček, 1985, 83; Kenda-Jež, 1898, 145). Oktobra 1889 naj bi bila Štrekljeva obsežna razprava o cerkljanskem narečju, v obsegu 12 pol, končana, vendar zanjo (še) ni našel založnika (NUK-Ms 1452/I). Tudi ta Štrekljeva razprava danes velja za izgubljeno.

NAČRTOVANA PREDSTAVITEV SLOVENSkih NAREČIJ V ENCIKLOPEDIJI SLOVANSKE FILOLOGIJE

Po prihodu v Gradec leta 1897 se je Štrekelj v največji meri posvečal predavanjem na vseh področjih slovanske filologije, jezikoslovju, literarni zgodovini in etnologiji, za vse fakultete je imel praktične vaje iz slovanske stilistike (Kropej, 2001, 61). Nadaljeval je tudi delo za zbirko slovenskih narodnih pesmi

pri Slovenski matici in začel sodelovati pri zbiranju narodnih pesmi v Avstriji. Ob vsem tem ga je Jagić pritegnil k delu za *Enciklopedijo slovanske filologije*, »široko zasnovano delo, ki naj bi v posameznih knjigah pokazalo vse naše današnje znanje v slavistiki« (Glonar, 1912, 414). Pobudnik »projekta« Vatroslav Jagić je o enciklopediji začel razmišljati že leta 1882, kmalu po prihodu na Dunaj (Hamm, 1951, 152–153). Priprave nanjo so se nato razvijale le počasi. V zvezi s konceptom enciklopedije se je Jagić obrnil na ugledne evropske slovanske filologe (Hamm, 1951, 85–86), med njimi tudi na Karla Štreklja v pismu februarja 1898 (prim. Kropej, 2001, 60–61; Jembrih, 2002, 79). Snovanju načrtov in delu za predstavitev slovenskega jezika lahko sledimo po korespondenci med Jagićem iz Štrekljem.²⁰

Štrekelj se je ob predstavitvi prvega Jagičevega koncepta, ki je nastal še v času, ko je nameraval izdati oris slovanske filologije v nemščini (Hamm, 1951, 198), zavezal za pripravo prispevka o vplivih romanskih jezikov in madžarščine na slovenski jezik ter za glasoslovni in morfološki opis slovenskega jezika z zgodovinskim uvodom (Jembrih, 2002, 80). Leta 1903 se je Jagić za financiranje *Enciklopedije slovanske filologije* v ruskem jeziku dogovoril z rusko akademijo v Sankt Peterburgu (Hamm, 1951, 98).²¹ V začetku januarja 1904²² je Štreklju v pismu predstavil novi koncept s podrobneje razdelano vsebino za posamezne slovanske jezike, ki je vključeval tudi pregled slovenskih narečij. Za sodelavca za dialektološki pregled je Jagić predlagal Baudouina de Courtenayja za rezijanščino in Grafenauerja za koroška narečja, kot mogočega kandidata je navedel še Rajka Nahtigala ter Štreklja spraševal za primerne raziskovalca za ostala narečja (Strmšek, 1924, 28–29). V odgovoru na to pismo 17. januarja 1904 se je Štrekelj strinjal, da prevzame opis pisave in historično slovnico slovenskega jezika, kritično pa je pretresel Jagičeve načrte glede predstavitve slovenskih narečij: opozoril je na preveliko razdrobljenost in s tem prevelik obseg obravnave slovenskih narečij, kot problematično za raziskavo je izpostavil nejasnost mej med narečji, opisal prehode med njimi in za ponazoritev izdelal karto z 29 glav-

17 Primerjava z aktualnim narečnim besediščem in pomen razprave za raziskave italijanske tržaščine in furlanskih narečij sta bila predstavljena v Godini, 1994.

18 Prim. uredniško opombo pod črto: »in der älteren Vorlage stand hier in Klammern folgender Zusatz: [...]« (Štrekelj, 1913, 131).

19 Prim. Štrekljeva sklicevanja na razpravo o morfologiji: »weshalb ich es in der Morphologie 4,5 als »ein gleichsam reduziertes a« charakterisierte« (Štrekelj, 1913, 134).

20 Pisma Vatroslava Jagića in Štrekljeve nedatirane koncepte odgovorov nanje iz obdobja od 19. julija 1888 do 10. novembra 1911 hrani Pokrajinski arhiv Maribor, prim. SI_PAM/1632/001/00017. Delno je bila ta korespondenca objavljena v *Časopisu za zgodovino in narodopisje* pod naslovom *Iz korespondence Jagić – Štrekelj* (prim. Strmšek, 1924), kjer pa so nekatera pisma in odlomki pisem brez razvidnega razloga in brez obrazložitve izpuščeni. Štrekljeva pisma Jagiću hrani Nacionalna in univerzitetna knjižnica v Zagrebu in obsega skupno 43 pisem, vključno s tremi dopisnicami. Deloma so bila pisma objavljena v Jembrih, 2002.

21 Nastajanje enciklopedije so v prvih letih spremljale težave s financiranjem zaradi rusko-japonske vojne v letih 1904 in 1905 (Strmšek, 1924, 31), začetek tiskanja se je vedno bolj odmikal. Kot prvi zvezek enciklopedije je leta 1910 izšla Jagičeva obsežna *Istorija slavjanskoj filologii*, skupno je izšlo le enajst zvezkov, kar pomeni manj kot desetino načrtovanega obsega (Hamm, 1951, 217). Za seznam naslovov po posameznih zvezkih prim. Nahtigal, 1949, 59–60.

22 Prim. Jagičevo pismo Štreklju 6. januarja 1904.

nimi narečji in 13 podnarečji, na kateri je označil že raziskana, in jo priložil pismu. Štrekljev predlog je bil, da bi v popisu sodelovali njegovi slovenski študenti in pri tem upoštevali vprašalnico Vatroslava Oblaka,²³ Štrekljevega predhodnika v Gradcu. Tako je Štrekelj zapisal svoje dileme in opažanja:

Gledé točke 3. se bojim, da bi se po Vašem načrtu utegnila preveč razkosati, če bi jo obdelovalo preveč pisateljev; postala bi lahko premalo pregledna in zlasti gledé dijalektoloških kart je mnogobrojnost pisateljev neprimerna. Po naravnih mejah od drugih ločena narečja se pač dado opisati tako, kakor mislite Vi. Tako bi lahko rezijansčino opisal Baudouin, ker je ta po visokih gorah ločena od drugih narečij, zato pa še ni poseben jezik, kakor misli Baudouin. Tudi koroška narečja se v zapadnih dveh vsaj ločijo od drugih, junsko pa se že pretaka deloma v savinjsko – slovenjegraško – pohorsko – gorenje – dravsko. Vendar bi tudi ta še lahko popisal en obdelovalec, n. p. Grafenauer. Enako bi se lahko izročilo enemu pisatelju belokranjsko narečje, po Gorijancih in Kočevcih ločeno od Dolenjskega. Druga pa je z ostalimi narečji, ki so vsa le nedoločno omejena: benečanska narečja prehajajo polagoma deloma v kobarško, deloma v briško-kanalsko; goriška prehajajo v vipavsko-notranjsko, v tržaško-istrska in pivško in pa v gorenjsko. Na Kranjskem celó ni pravih mej, razen nasproti Belim Kranjcem in proti Koroščem: povsod vidimo nedoločno in nedoločljivo prelivanje iz narečja v narečje: dolenska prehajajo v savsko-štajerska, gorenjska v savinjsko-celjska. O Štajerskem velja isto kar o Kranjskem. Nekaj meje dela Pohorje z Veliko Kopo in na drugi strani Boč. Primerjajte o tem priloženo karto, na kateri vidite že zdaj 29 glavnih narečij, v tem ko jih je nekaj (pri gorenjskem, notranjskem, dolenskem, savinjskem in panonskem [mursko-dravskem]) le skiciranih, ker nimamo dovolj podatkov; če prištejete pak tudi ta podnarečja, dobimo 42 narečij! Kje neki dobite potrebnih moči za njih kratek popis, če mislite ostati pri razdelitvi, kakor ste jo namignili v pismu? Specijalistov ni, dozdej je popisanih le malo narečij (na karti so pri imenih zaznamovana z rdečo tinto). Popis pak tudi ne sme biti preobširen. Če računimo povprek na narečje 1 ali 2 strani, je dovolj. Pomislite, dá že to 40–60 strani. Glavna stvar pri takih rečeh pak so dijalektološke karte, katerih bi bilo za voljo preglednosti treba najmanj 8–10. Kar je

teksta nad 60 strani, je odveč in preveč, ker si ni mogoče zapomniti glavnih, karakterističnih črt, katere bi mogle pregledno predočiti karte. Take črte je seveda izbrati iz fonologije in morfologije; leksikalna stran je preveč nedoločena, premalo vestno preiskana, da bi se mogli sploh nanašati in naslanjati na njo; še celo moj obširni popis kraškega narečja je nepopoln, delo človeško! Podati vsaj nekako podobo slovenske dijalektologije torej ni lahko; preveč kuharjev pa bi po mojem mnenju to dijalektološko juho še slabše zvarilo od enega samega. Za pregled so glavna stvar – karte; enciklopedija tako ne more biti korpus ali thesaurus naše slovenske dijalektologije. Nekoliko popolnjeno Oblakovo navodilo (cf. Murko v Oblakovem životopisu) bo najboljši pripomoček, da dobimo tudi iz krajev, katerih narečje še ni popisano, kolikor toliko potrebnih in zanesljivih podatkov; to se pa ne more izročiti Bog ve koliko ljudem. Jaz sem pripravljen poskrbeti za to, ker sploh nameravam v enem od prihodnjih semestrov brati o naših narečjih in združiti s tem potrebne vaje, h katerim povabim ne samo filozofe, ampak – kot preiskavne objekte – tudi druge slovanske slušatelje. (Jembrih, 2002, 83–85)²⁴

Štrekljeva ideja o prikazu več narečnih jezikovnih pojavov na več jezikovnih kartah, ki bi se dokumentirali po posebni vprašalnici, sovpada z delom na prvih nemških (Wenkerjev atlas, objavljen 1881, dopolnjen 1926) in francoskih (Gilliéronov atlas 1902–1910) lingvističnih atlasih. Opis problematike raziskovanja slovenskih narečij in dialektološke karte pa se bere kot uvod v slovensko dialektologijo, kot jo je približno 30 let kasneje veliko podrobneje utemeljil Fran Ramovš zlasti v *Dialektološki karti slovenskega jezika* (1931) in *Historični gramatiki – Dialekti* (1935), kjer je med drugim razpravljal o nedoločenosti mej med slovenskimi narečji (prim. Ramovš, 1931, 20–21) in določanju mej glede na več jezikovnih, v prvi vrsti fonoloških in nato morfoloških pojavov, šele nato tudi leksikalnih (prim. Ramovš, 1931, 22). Z delitvijo na 42 narečij v osnutku karte se je Štrekelj bistveno oddaljil od dotedanjih dvodelnih delitev na podlagi razvoja enega pojava pri Kopitarju, Miklošiču in Oblaku, presegel druge posamezne poskuse s podrobnejšimi delitvami od Sreznjevskega dalje in se zelo približal številu narečij na prvi Ramovševi *Dialektološki karti slovenskega jezika* (1931). Karta, ki jo Štrekelj okvirno opisuje v pismu, se je ohranila v arhivu Štrekljevih pisem Jagiću v Hrvaški narodni in univerzitetni knjižnici

23 Vprašalnico je objavil Murko leta 1899 po Oblakovi smrti (prim. Murko, 1899, 286–291). Oblakova vprašalnica vsebuje 34 vprašanj, od tega 21 glasoslovnih in 13 morfoloških, vsako vprašanje ima več »podvprašanj«.

24 Koncept tega Štrekljevega pisma Jagiću je ohranjen v Pokrajinskem arhivu Maribor med korespondenco Štrekelj – Jagić in objavljen v Strmšek, 1924, 30. V Štrekljevem osnutku je vse polno prečrtanih mest in popravkov.

in je objavljena v Jembrih, 2002, [84]. Primerjava z Ramovševo delitvijo na sedem narečnih skupin, ki je Štrekelj ne pozna, jih pa nakaže in tudi delno tako poimenuje, pokaže:

1. Koroška narečna skupina: ziljskemu, rožanskemu in (pod)junskemu narečju Ramovš v primerjavi s Štrekljem doda še remšeniško (kasneje obirsko), mežiško (oboje pri Štreklju del junškega) in remšniško, ki pretežno sovпада z vuzeniško-marenberškim²⁵ in deloma pohorskim na Štrekljevi karti.
2. Panonska narečna skupina: Štrekelj poimenuje eno od narečij panonsko (vzhodnoštajersko) in zanj v pismu Jagiću predvidi še nadaljnjo diferenciacijo. To Štrekljevo panonsko (vzhodnoštajersko) narečje približno sovпада z Ramovševo vzhodnoštajersko skupino, ki je diferencirana še na goričansko, prleško, vzhodno-prleško, haloško (pri Štreklju dravinško-haloško) in sredičansko. K vzhodnoštajerski skupini Ramovš prišteva še prekmursko narečje, ki je na istem območju zarisan tudi pri Štreklju, in znotraj njega prepozna severni, osrednji in južni govor.
3. Štajerska narečna skupina: na območju, ki ga Ramovš poimenuje zapadna štajerska skupina, posamezna narečja tudi približno sovpadajo: na Štrekljevem slovenskobistriško-konjiškem in pohorskem narečju je zarisan večji del Ramovševega pohorskega²⁶ narečja; »krajinci« in Planina-Kozje²⁷ na Štrekljevi karti se približno pokrivata z Ramovševim sotelskim, ki je glede na šrafuro ravno tako dvodelno;²⁸ deloma narečje Planina-Kozje pri Štreklju sega v Ramovševo osrednještajersko narečje; Štrekljevo savinjsko-celjsko narečje, za katerega je predvidel še notranjo diferenciacijo, pokriva del osrednještajerskega narečja (širše območje s Celjem v središču) in savinjsko narečje na Ramovševi karti; na področju, kjer je Ramovš zaznamoval kozjaško narečje,²⁹ pa je pri Štreklju načrtan del vuzeniško-marenberškega narečja.
4. Gorenjska narečna skupina: gorenjsko narečje Štrekelj deli na bohinjsko-posavsko, kranjsko-kamniško, bukoviško-trojansko in poljansko-škofjeloško, kar sovпада z Ramovševim enotnim gorenjskim narečjem, vključno s selškim na zahodu (pri katerem Ramovš izpostavlja njegovo tesno povezanost z rovtarskimi narečji) in medijskim na vzhodu (navезanim na dolensko narečje),³⁰ s to razliko, da Ramovš poljansko narečje s škofjeloškim govorom prišteva k rovtarskim, ne gorenjskim narečjem.
5. Dolensko narečna skupina: dolensko narečje pri Štreklju zavzema največjo površino, znotraj katere je predvidel še nadaljnjo diferenciacijo. Na tej površini je Ramovš načrtal dolensko, vzhodnodolensko in posavsko narečje (pokriva del dolenskega narečja in del Planina-Kozje pri Štreklju), pri čemer je meje dolenskega narečja načrtal zahodnejše kot Štrekelj. Belokranjsko narečje pri Štreklju sovпада z Ramovševo belokranjsko skupino, diferencirano na šokarso, poljsko, osrednje belokranjsko, privrško³¹ in kostelsko narečje (slednje pri Štreklju ni vključeno). Na obeh kartah je tudi brezbarvno zaznamovano območje Kočevarjev, kjer so se po drugi svetovni vojni oblikovali mešani kočevski govori.
6. Primorska narečna skupina: področje, kjer je Ramovš zarisal notranjsko narečje, je pri Štreklju diferencirano na notranjsko (znotraj notranjskega je Štrekelj predvidel še natančnejšo delitev), pivsko (pivško), vipavsko in vzhodni del čiškega (vzhodnoistrskega) narečja. Vendar pa je tudi Ramovš v *Dialektih* ugotavljal, da »[n]otranjski dialekt kaže dokaj lokalnih razlik, pri čemer pa notranja vrednost teh diferenc ni tolikšna, da bi smeli govoriti o več dialektih«, razlikuje pa vipavski, postojnski in pivški govor (Ramovš, 1935, 27). Istrski narečji, pri Štreklju poimenovani čiško (vzhodnjeistrsko) – to zajema tudi južni del Ramovševega notranjskega narečja – in brežansko, sta pri Ramovšu poimenovani brkinsko in šavrinsko, meja med njima poteka nekoliko drugače – pri Ramovšu sega brkinsko narečje bistveno bolj vzhodno.³² Kraška narečja so pri Štreklju deljena na kraško, goriško in kranjsko,³³ pri Ramovšu je označena na karti le dvodelnost kraškega narečja, meje približno sovpadajo, le da je pri Ramovšu severna meja postavljena nekoliko višje, tako da Ramovševo kraško narečje pokriva še del Štrekljevega briško-kanalskega.
7. Rovtarska narečna skupina: Štrekelj skoraj celotno rovtarsko skupino, kot jo kasneje opredeli Ramovš, poimenuje tolminsko-idrijsko narečje in

25 Po krajevem imenu Marenberg, danes Radlje ob Dravi.

26 Na Logar-Riglerjevi karti južnopohorsko narečje.

27 Prepoznamo lahko delitev na nižinsko pokrajino (»krajinci«) in višinsko (Planina-Kozje).

28 Na Logar-Riglerjevi karti je narečje poimenovano kozjansko-bizeljsko.

29 Na Logar-Riglerjevi karti le še kozjaški govor južnopohorskega narečja.

30 Pri Riglerju in Logarju je to področje uvrščeno v dolensko narečno skupino kot zagorsko-trboveljski govor.

31 Na Logar-Riglerjevi karti je ta diferenciacija z reducirana le še na južnobelokranjsko in severnobelokranjsko narečje, kar je bližje Štrekljevi opredelitvi.

32 Na kasnejši Logar-Riglerjevi karti sta določeni čiško narečje, ki pokriva manjši del čiškega narečja, kot ga je zaznamoval Štrekelj, in istrsko narečje z rožanskim in šavrinskim govorom.

33 Verjetno gre za poimenovanje za kraško narečje, ki se je govorilo v deželi Kranjski in ne v Goriško-Gradiški oz. Avstrijskem Primorju.

Slika 3: Štrekljev osnutek karte slovenskih narečij (Jembrih, 2002, [84]).

ga diferencira na tolminsko (enako pri Ramovšu), cerkljansko (enako pri Ramovšu), idrijsko (pri Ramovšu črnovrško) in čepovansko-lokavsko (pri Ramovšu del cerkljanskega oz. na Logar-Riglerjevi karti del tolminskega narečja). Ramovš v okviru rovtarskih narečij ločuje še poljansko narečje s škofjeloškim govorom³⁴ (slednji sta po Štreklju gorenjski narečji) in vrhniško-horjulsko narečje z logaškim govorom,³⁵ ki je pri Štreklju še del notranjskega narečja. Briško-kanalsko-južnobenečansko, čedadsko-šempetrsko in tersko-črnjelsko narečje na Štrekljevi karti so pri Ramovšu poimenovana beneška skupina z briskim (briškim), nadiškim in terskim narečjem; Štrekljevo kobarjsko narečje in bolšansko (bovško) narečje sovpade z Ramovševovo obsoško skupino, ki jo sestavljajo kobarjsko, borjansko in bolško (bovško) narečje.³⁶ Na istem mestu oba začrtata rezijansčino, ki je – kot piše Štrekelj Jagiču – »po visokih gorah ločena od drugih narečij«.

34 Na Logar-Riglerjevi karti že škofjeloško narečje.

35 Kasneje le še horjulsko narečje.

36 Ravno borjansko narečje je bilo na kasnejši Logar-Riglerjevi dialektološki karti (prim. Logar & Rigler, 1986) deloma uvrščeno k terskemu, deloma k izboškemu.

37 Prim. tudi Jagičevi pismi Štreklju 24. januarja 1904 in 10. maja 1904 ter nedatirane osnutke Štrekljevih pisem.

Ugotovimo lahko, da razlike med obema kartama – poleg v nekaterih poimenovanjih za narečja – prepoznamo zlasti na prehodih med posameznimi narečji in v podrobnejši klasifikaciji znotraj narečij na eni in drugi karti. Kasnejša Logar-Riglerjeva dialektološka karta (prva izdaja 1963), dopolnjena z gradivom za *Slovenski lingvistični atlas*, je na nekaterih področjih bolj pritrdila Štrekljevi (deloma belokranjsko narečje, obsoška skupina), na drugih pa Ramovševi (koroška narečja na vzhodu, meja med dolenskim in notranjskimi narečji) delitvi.

V naslednjem pismu, datiranem 1. 2. 1904, je Štrekelj Jagiču potrdil, da prevzame poleg že dogovorjenega (pisava, historična slovnica) še nemške in romanske izposojenke v slovenščini in slovensko dialektologijo, razen Rezije in Koroške, ki naj ju prevzame meta Baudouin de Courtenay in Grafenauer (Jembrih, 2002, 82–83).³⁷ Kot možnost je navedel – podobno še v pismu 29. februarja 1904 –, da sam prevzame opis koroških narečij, in sicer s pomočjo svojih študen-

tov s Koroške, »*enega Rožanca in enega Podjunca*«, medtem ko bi na Zilji sam zbiral gradivo na terenu (Jembrih, 2002, 87).³⁸ Jagić se je, kot poroča Štreklju v pismu 10. maja 1904,³⁹ z Ivanom Grafenauerjem, ki je ravno končal študij na slovanski filologiji in že sprejel mesto srednješolskega učitelja v Kranju, dogovoril, da zbere gradivo na Koroškem in ga posreduje Štreklju. Grafenauer se je zbiranja gradiva intenzivno lotil poleti 1904. S Štrekljem se je osebno in v pismih⁴⁰ posvetoval glede zbiranja gradiva, mu tudi že poročal o svojih ugotovitvah ter večkrat napovedoval, kdaj mu pošlje urejeno gradivo, kar pa je ostalo le pri načrtih in obljubah. Na podlagi tega gradiva je Grafenauer napisal članek o naglasu v ziljskem narečju (prim. Grafenauer, 1905),⁴¹ ostalo ziljsko in podjunsko gradivo pa je ostalo neobjavljeno.⁴²

Iz Jagičevega pisma Štreklju 13. oktobra 1905 razberemo še, da naj bi bila v enciklopediji ob predstavitvi slovenskih narečij objavljena tudi dialektološka karta, ki jo je pripravljala Štrekelj, verjetno na podlagi karte, ki se je ohranila v zagrebškem arhivu Štrekljevih pisem Jagiću. Vprašanje ostaja, kako se je njegova danes izgubljena dialektološka karta, ki jo je pripravljala za objavo v *Enciklopediji slovanske filologije*, razlikovala od te, ki jo je kot osnutek poslal Jagiću. Štrekelj je namreč gradivo za izdelavo karte za objavo – kot je o svojih načrtih pisal Jagiću – še dopolnjeval po seminarskih, diplomskih in doktorskih nalogah svojih študentov, monografsko zasnovanih narečnih zapisih, ki so jih prispevali študentje iz različnih narečnih področij Slovenije. Te dopolnitve zagotovo niso bile zamenljive, saj dela Štrekljevih študentov, med njimi Tomiška, Osvalda, Breznika, Kotnika, predstavljajo jedro slovenskih dialektoloških raziskav obdobja pred prvo svetovno vojno (prim. Toporišič, 1987, 236–239; Orožen, 1986, 115–116). Poleg tega je Štrekelj kot informante za svoje dialektološke raziskave vključil tudi slovenske študente drugih smeri in fakultet v Gradcu.

V korespondenci Jagić – Štrekelj opazimo, da sprva intenzivne razprave, Štrekljevi konkretni predlogi, med drugim glede vsebine posameznih zvezkov enciklopedije in posameznih sodelavcev za slovenski

jezik, že proti koncu leta 1905 postopoma začnejo usihati v kratke Jagičeve opomnike na koncu pisma Štreklju, kdaj bo napisal in mu poslal, za kar se je obvezal, ter Štrekljeve komentarje posameznih nastajajočih zvezkov in poročila o dogovorih s Škrabcem glede akcentologije. V zadnjih dveh letih pisemskih stikov Jagić enciklopedije ni več omenjal. Vendar pa je očitno Štrekelj ves ta čas pripravljala svoj prispevek, saj je še 25. aprila 1911, dobro leto pred smrtjo, ko je že čutil breme in usodnost svoje bolezni (prim. Breznik, 1912, 453), Jagiću pisal: »*Kar se tiče izdelave obljubljenih delov [za Enciklopedijo slovanske filologije, op. A. Ž.], upam jih dokončati nekaj že to leto, če mi Bog da zdravje.*« (Jembrih, 2002, 88) Sklepamo lahko, da Štreklju ni uspelo končati dela, ki ga je Jagiću obljubil za enciklopedijo,⁴³ zaradi preobilice ostalega dela, bolezni in prezgodnje smrti.

FONETIKA SLOVENSКИH NAREČIJ

Rezultati Štrekljevih preučevanj slovenskih narečij so razvidni tudi iz njegovih navodil za zapisovanje slovenskih narodnih pesmi za publikacijo *Avstrijske narodne pesmi* (prim. N. N., 1906). Čeprav je Štrekelj z navodili hotel postaviti sistem za zapis narodnih pesmi, ki naj bi kar se da posnemal narečno podobo, hkrati pa ne bi bil preveč zapleten za »nefonetike« (N. N., 1906, 5), je nastal do tedaj najbolj obsežen popis in opis narečnih fonemov slovenskega jezika (Klobčar & Smole, 2001, 269). V navodilih je Štrekelj s sinhronega stališča opredelil narečne foneme, deloma tudi opredelil njihovo zemljepisno razširjenost in jih povezal z Bell–Sieversovimi fonetičnimi raziskavami.⁴⁴ O izraziti dialektološki naravnosti navodil priča tudi ugotovitev, da jih zapisovalci zaradi kompleksnosti skorajda niso upoštevali (Klobčar & Smole, 2011, 273).

SKLEP

Štrekljev obširen in poglobljen razgled po slovenskih narečjih, kot ga razberemo iz njegovega opisa v pismu Jagiću in osnutka dialektološke karte ter navodil za zapisovanje narodnih pesmi, potrjuje, da je v času graške profesure še vedno intenzivno sledil

38 V Pokrajinskem arhivu v Mariboru so hranjena Grafenauerjeva pisma Štreklju iz obdobja 2. januarja 1903 do 4. novembra 1907, prim. SI_PAM/1632/001/00015. Iz Grafenauerjevega pisma Štreklju 6. 6. 1905, v katerem Grafenauer odgovarja, kje bi bilo najbolj smiselno raziskovati »pravo« ziljsko narečje, in piše o tem, kje bi »profesor« lahko opazoval posamezne ziljske govore, bi lahko sklepali, da je Štrekelj Grafenauerja spraševal, kje bi sam zbral najbolj reprezentativno gradivo za Ziljo.

39 Prim. Jagičevo pismo Štreklju 10. maja 1904.

40 V pismu 14. julija se Grafenauer prvič obrne na Štreklja glede zbiranja gradiva za »*nameravano enciklopedijo*« in piše, da namerava priti »*prihodnjo nedeljo*« v Gradec, kjer bi se lahko srečala. Žal Štrekljevi odgovori na Grafenauerjeva pisma niso ohranjeni oz. dostopni.

41 Razpravo je Ivan Grafenauer priložil leta 1917 vlogi za opravljanje strogih izpitov kot svojo doktorsko disertacijo.

42 Po navedbah Boga Grafenauerja (1973, 240), sina Ivana Grafenauerja, je Ivan Grafenauer še leta 1907 ponujal Slovenski matici razpravo o koroških narečjih, ki pa ni bila nikoli dokončana in objavljena. Ali se je razprava kje ohranila, ni znano.

43 Podobno velja za večino ostalih slovanskih filologov, ki jih je Jagić angažiral za enciklopedijo po posameznih jezikih (Hamm, 1951, 189).

44 Štrekelj v navodilih navaja Bell–Sieversove opredelitve samoglasnikov, saj je Eduard Sievers pri samoglasnikih prevzel klasifikacijo samoglasnikov po Alexandru Melvillu Bellu. Bell je leta 1867 objavil delo *Visible Speech*, revolucionarni model za artikulacijo samoglasnikov, ki je imel odločilen vpliv na kasnejši razvoj fonetike.

Slika 4: Ramovševa dialektološka karta slovenskega jezika (Ramovš, 1931).

svojemu zanimanju za dialektologijo in načrtom za popis vseh slovenskih narečij, ki so se kot rdeča nit pletli skozi celotno njegovo kariero od študija dalje in v času njegovega življenja postali javni le z objavo razprave o morfologiji srednjekraškega narečja. V svojih dialektoloških raziskavah je bil vse od študija na Dunaju do profesure v Gradcu vedno v koraku z aktualno evropsko znanostjo.

O usodi Štrekljevega celotnega dialektološkega (in ostalega) dela za enciklopedijo, med katerim bi bila verjetno najbolj zanimiva njegova dopolnjena dialektološka karta slovenskega jezika, bi lahko le ugibali. Poleg manjšega dela fonologije srednjekraškega narečja je bil iz rokopisne ostaline, ki jo je Štrekelj pred smrtjo uredil »natančno in premišljeno«

(Breznik, 1912, 453), objavljen le še del historične gramatike,⁴⁵ v zvezi s katero pa ne moremo govoriti o bistvenem Štrekljevem doprinosu k slovenski znanosti (Ahačič, 2015).⁴⁶ Čeprav je Fran Ramovš v Štrekljevih razlagah zgodovinski razvoj jezikovnih pojavov našel številne pomanjkljivosti in napake⁴⁷ ter celo ugotavljal, da Štreklju manjka znanje iz zgodovinske in »moderne« dialektologije, ki naj ne bi bili del Štrekljevega znanstvenega zanimanja (Ramovš, 1925, 311), ne moremo spregledati, da je Ramovš s svojo *Dialektološko karto slovenskega jezika* v veliki meri potrjeval Štrekljevo klasifikacijo slovenskih narečij. Ne nazadnje so pomemben del Štrekljeve zapuščine tudi naloge njegovih študentov v Gradcu, na katere se je po mnenju Martine Orožen

45 Anton Breznik je leta 1912 v *Domu in svetu* v spominskem zapisu ob Štrekljevi smrti med drugim poročal o zgodovinski slovnici, ki naj bi jo Štrekelj popisal po vzoru Vatroslava Oblaka in ki ji naj bi posvetil polovico dela na univerzi v Gradcu. Opreti jo je želel na vsa slovenska narečja in knjižni jezik. Slovnico naj bi Štrekelj dokončal približno do polovice: začel je s pregledom dotedanjih raziskav slovenskega jezika, obdelal glasoslovje, oblikoslovje samostalnika, pridevnika in zaimkov, sredi glagola pa mu je nadaljevanje onemogočila bolezen (Breznik, 1912, 452, 454). Za objavo je leta 1922 poskrbelo Zgodovinsko društvo v Mariboru, vendar brez ustrezne uredniške obdelave (Ahačič, 2015). Delo obsega pregled slovenskih slovniciarjev, zgodovino slovenske pisave in pravopisa ter sinhrono in zgodovinsko glasoslovje (brez naglasa).

46 Historična slovnica je bila sprva predvidena za objavo pri Slovenski matici, vendar sta Anton Breznik in Fran Ramovš presodila, da rokopis slovnice brez ustrezne predelave, ki bi pomenila, da to ni več Štrekljevo delo, ni primeren za objavo (Ramovš, 1925, 310).

47 Ramovš je v ugotavljal, da je Štrekljeva zgodovinska slovnica le pomanjkljiva in površinska kompilacija iz del jezikoslovcev pred njim, da gradivno ne prinaša nič novega, da se ne opredeljuje do morebitnih neustreznih razlag pojavov, če pa že, je argumentacija šibka in neustrezna, da ne pozna dobro osnovnih zakonitosti razvoja slovenskega jezika in da je časovna in zemljepisna uvrstitev gradiva netočna, pogosta tudi ni navedena (Ramovš, 1925, 310).

(1986, 116) v svojih raziskovalnih nagnjenjih navezal Fran Ramovš, saj je zagotovo imel dostop do tega gradiva. Ramovš je namreč v letih 1911 do 1914 študiral v Gradcu pri Rudolfu Meringerju in bil njegov asistent, leta 1914 je tam doktoriral in bil predviden za privatnega docenta na graški slavistiki, po prvi vojni pa je postal eden od prvih štirih rednih profesorjev novoustanovljene ljubljanske univerze.

Sklenemo lahko, da je Karel Štreklj s svojimi dialektološkimi raziskavami in metodologijo nedvomno

pomembno vplival na nadaljnji razvoj slovenske dialektologije, ji postavil trdne, na aktualnih znanstvenih spoznanjih temelječe podlage, čeprav danes ta pomen njegovega dela ni tako znan in dovolj priznan. Ugotovimo lahko tudi, da Štrekljeva obsežna neobjavljena korespondenca, hranjena na več mestih (prim. Strmšek, 1924; Matičetov, 1962), še vedno ostaja neizkoriščen, a pomemben vir za razumevanje celote in kompleksnosti Štrekljevih dialektoloških raziskav ter pomena njegovega dela za slovensko dialektologijo.

THE (UN)KNOWN DIALEKTOLOGIST KAREL ŠTREKELJ

*Andrejka ŽEJN*SRC SASA Institute of Slovenian Literature and Literary Studies, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, Slovenia
e-mail: andrejka.zejn@zrc-sazu.si

SUMMARY

Karel Štrekelj carried out extensive research in all fields of Slavic philology, the least known field of his activity being his work in the field of Slovene dialectology. Various archival material, as well as Štrekelj's correspondence lead us to the conclusion that most of his research in the field of dialectology was never published and appears to have been lost. Štrekelj's interest in dialectology dated back to his student years. His doctoral dissertation dealt with the phonology of his own Central Karst dialect, while one of his habilitation dissertations included an analysis of the morphology and accentuation in that dialect. After his article on morphology was published, Štrekelj's scientific research in the field of dialectology seems to have become of secondary importance, although he is known to have completed a dissertation on the Cerčno dialect and to have spent several years preparing his doctoral dissertation for publishing. Less known is his work in the field of Slovene dialectology for the planned Encyclopedia of Slavic philology. With a view to contributing to this encyclopedia, Štrekelj worked on an overview of Slovenian dialects based on his own research, as well as on existing dialectological analyses of individual dialects and his students' research. To this end he also devised a dialectological map of the Slovenian dialects, which is very similar to the dialect map subsequently created by Fran Ramovš. Štrekelj's research and plans were in line with contemporary scientific developments on a European level. He certainly laid the foundations of Slovenian dialectology, fostering its development alongside that of other scientific disciplines in the first half of the twentieth century.

Keywords: Karel Štrekelj, Karst dialect, phonology, morphology, history of dialectology

VIRI IN LITERATURA

Dokumentacija ob Štrekljevi habilitaciji – V prepisu Pavla Zdovca, hrani ZRC SAZU Inštitut za slovensko narodopisje.

NUK–Ms 1452/I – Narodna in univerzitetna knjižnica (NUK). Rokopisna zbirka, Štrekelj, Karel, Ostalina. I. Curriculum vitae (I) (Ms 1452/I).

SI_PAM/1632/001/00015 – Pokrajinski arhiv Maribor (SI_PAM), Korespondenca Ivana Grafenauerja, naslovljena na Karla Štreklja, 1903.01.11–1907.11.04 (1632/001/00015).

SI_PAM/1632/001/00017 – SI_PAM, Korespondenca Vatroslava Jagića, naslovljena na Karla Štreklja, 1888.07.19–1911.11.10 (1632/001/00017).

SI_PAM/1632/001/00049 – SI_PAM, Korespondenca Vatroslava Oblaka, naslovljena na Karla Štreklja, 1889.11.18–1898.12.20 (1632/001/00049).

UAW-PH RA 307, 1883.07.28 – Universitätsarchiv Wien (UAW), Rigorosenakten der Philosophischen Fakultät (1873–2003) (PH RA 307), Štrekelj, Karl (1883.07.28).

Ahačič, K. (2015): Karel Štrekelj. Historična slovnica slovenskega jezika. V: Ahačič, K. (ur.): Slovenske slovnice in pravopisi: spletišče slovenskih slovnice in pravopisov od 1584 do danes. Različica 1.0. <https://fran.si/slovnice-in-pravopisi/37/1922-strekelj> (zadnji pristop: 10. 6. 2015).

Baudouin de Courtenay, J. (1884): Der Dialekt von Cirkno (Kirchheim). Archiv für slavische Philologie, 7, 386–404, 575–590.

Baudouin de Courtenay, J. (1885): Sprachproben des Dialektes von Cirkno (Kirchheim). Archiv für slavische Philologie, 8, 103–119, 274–290.

Baudouin de Courtenay, J. (1887): Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse, von Dr. Karl Štrekelj. Wien 1887. Archiv für slavische Philologie, 10, 603–615.

Baudouin de Courtenay, J. & V. Oblak (1992): The Correspondence between Jan Baudouin de Courtenay (1845–1929) and Vatroslav Oblak (1864–1896). The Beginnings of the Scientific Study of Minor Slavic Languages. München, Slavica Verlag dr. Anton Kovač.

Breznik, A. (1912): Dr. Karolu Štreklju za spomin. Dom in svet, 25, 452–454.

Glonar, J. (1912): Dr. Karel Štrekelj. Ljubljanski zvon, 32, 409–416.

Godini, N. (1994): Srednjekraška leksika v Štrekljevih časih in danes. Slavistična revija, 42, 267–273.

Grafenauer, B. (1973): Življenje in delo. V: Grafenauer, I.: Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva. Celje, Mohorjeva družba, 225–309.

Grafenauer, I. (1905): Zum Accente im Gailthalerdialekte. Archiv für slavische Philologie, 27, 195–228.

Hamm, J. (1951): Vatroslav Jagić i Poljaci. Rad Jugoslavenske akademije znanosti in umjetnosti, Odjel za filologiju, 1, 75–222.

Jakopin, F. (1998): Vatroslav Oblak kot kritik v Jagićevem Arhivu. V: Šivic-Dular, A. (ur.): Vatroslav Oblak. Mednarodni simpozij Obdobja. Zbornik. Ljubljana, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 53–61.

Jankowsky, K. R. (1999): The Works of Ernst Wilhelm Brücke (1819–1892) and Johann N. Czermak (1828–1873). Landmarks in the History of Phonetics. V: Cram, D., Linn, A. R. & Nowak, E. (ur.): History of Linguistics 2: From Classical to Contemporary Linguistics. Amsterdam – Philadelphia, John Benjamins Publishing Company, 241–256.

Jellinek, M. H. (1905): Richard Heinzel. Zeitschrift für Deutsche Philologie, 37, 506–508.

Jembrih, A. (2002): Karel Štrekelj u zrcalu svojih pisama Vatroslavu Jagiću. V: Derganc, A. (ur.): Historizem v raziskovanju slovenskega jezika, literature in kulture: ob 80-letnici Oddelka za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani/Mednarodni simpozij Obdobja – metode in zvrsti. Ljubljana, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 73–99.

Kenda-Jež, K. (1998): Cerkljansko narečje v luči raziskav Jana Baudouina de Courtenayja. V: Šivic-Dular, A. (ur.): Vatroslav Oblak. Mednarodni simpozij Obdobja. Zbornik. Ljubljana, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete, 145–152.

Kenda-Jež, K. (2017): Baudouin de Courtenay, Jan Ignacy Niecisław (Ivan Aleksandrovič Boduèn de Kurtenè). V: Šterbenc Svetina, B. (ur.): Novi Slovenski biografski leksikon. Zv. 2: B–Bla. Ljubljana, Založba ZRC, 187–193.

Klobčar, T. & V. Smole (2011): Ozadje sto let stare zbirateljske akcije Odbora za nabiranje slovenskih narodnih pesmi in Štrekljeva vloga v njej. V: Jesenšek, M. (ur.): Globinska moč besede: red. prof. dr. Martini Orožen ob 80-letnici. Maribor, Mednarodna založba Oddelka za slovanske jezike in književnosti, Filozofska fakulteta, 265–275.

Kranjec, M. (1971): Štrekelj, Karel (1859–1912). V: Gšpan, A., et al. (ur.): Slovenski biografski leksikon: 11. zv.: Stelè - Švikaršič. Ljubljana, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, 693–696.

Kropej, M. (2001): Karel Štrekelj – iz vrelcev besedne ustvarjalnosti. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Lenček, R. L. (1985): Štrekljeva pisma Janu Baudouinu de Courtenayju in Baudouinova Štreklju. Slavistična revija, 33, 71–100.

Logar, T. & J. Rigler (1986): Karta slovenskih narečij. Ljubljana, Avtotehna: Zveza organizacij za tehnično kulturo Slovenije.

Matičeto, M. (1962): Štrekljeva zapaščina in korespondenca s Francem Kramarjem: ob petdesetletnici smrti dr. Karla Štreklja. Slovenski etnograf, 15, 223–242.

Matičeto, M. (1989): Štrekelj Karel. Primorski slovenski biografski leksikon, zv. 3, sn. 3, 592–597.

Murko, M. (1899): Dr. Vatroslav Oblak. V: Levec, F. (ur.): Knezova knjižnica. Zbirka zabavnih in poučnih spisov VI. Ljubljana, Slovenska matica, 142–313.

Nahtigal, R. (1949): Uvod v slovansko filologijo. Ljubljana, Državna založba Slovenije.

N. N. [Karel Štrekelj] (1906): Navodila, kako zapisovati narodne pesmi in narodne melodije. V: Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, narodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to. Ljubljana, Slovenski delovni odbor za publikacijo »Avstrijske narodne pesmi«, 3–14.

Oblak, V. (1887a): Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse von Dr. Karl Štrekelj; Wien 1887, 8°, 122. Ljubljanski zvon, 7, 430–436, 497–501, 565–571, 624–627.

Oblak, V. (1887b): Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse, von Dr. Karl Štrekelj. (Aus der Jahrgänge 1886 der Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der K. Akademie der Wissenschaften [CXIII. Bd. 1. Heft S 377] besonders abgedruckt). – 8°, 122 S. Archiv für slavische Philologie, 10, 615–626.

Oblak, V. (1888–1890): Zur Geschichte der nominalen Declination in Slovenischen. Archiv für slavische Philologie, 11, 395–423, 523–561, 12, 1–47, 358–450, 13, 25–68, 471–475.

Orožen, M. (1986): Jubilej slovenske dialektologije. Slavistična revija, 34, 111–119.

Orožen, M. (1994): Ramovševa oblikoslovno razvojna zasnova Morfologije slovenskega jezika. Slavistična revija, 42, 313–329.

Orožen, M. (1999): Pogled na slovensko narečno oblikoslovje od V. Oblaka do T. Logarja. V: Zorko, Z. & Koletnik, M. (ur.): Logarjev zbornik: referati s 1. mednarodnega dialektološkega simpozija v Mariboru. Maribor, Slavistično društvo, 110–123.

Ramovš, F. (1925): Štrekelj, Dr. Karel: Historična slovnica slovenskega jezika. Maribor, Zgodovinsko društvo v Mariboru, Marburg a. d. Drau, 1922, II + 139 S (in drei Heften), 8°. Zeitschrift für slavische Philologie, 2, 310–317.

Ramovš, F. (1931): Dialektološka karta slovenskega jezika. Ljubljana, Rektorat Univerze kralja Aleksandra I.

Ramovš, F. (1935): Historična gramatika slovenskega jezika – 7 Dialekti. Ljubljana, Učiteljska tiskarna.

Stanonik, M. (2012): Folkloristični portreti iz treh stoletij: od baroka do moderne. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Strmšek, P. (1924): Iz korespondence Jagić – Štrekelj. Časopis za zgodovino in narodopisje, 19, 28–36.

Štrekelj, K. [šifra n] (1879): Dopis z Dunaja. Slovenski narod, 12, 5. 2. 1879, št. 29.

Štrekelj, K. (1886): Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. Sitzungsberichte der philosophisch-historische Classe der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften, 113, 377–496.

Štrekelj, K. (1887): Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. P.o. iz: Sitzungsberichte der phil.-hist. Classe der der K. Akademie der Wissenschaften, Jg. 1886, Bd. CXIII, Hft. 1. Wien: [s. n.], 377–496.

Štrekelj, K. (1895–1923): Slovenske narodne pesmi I.-IV. Ljubljana, Slovenska matica.

Štrekelj, K. (1913): Phonologie des Görzer Mittelkarstialektes. Erster Teil: Vocalismus. Archiv für slavische Philologie, 35, 130–150.

Štrekelj, K. (2012–2014): Zgodovina slovenskega slovstva. Ljubljana, Založba ZRC, ZRC SAZU.

Toporišič, J. (1987): Portreti, razgledi, presoje. Maribor, Obzorja.